

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 7.maijā Nr. 1-5/82

**Latvijas Republikas
Labklājības ministrija**
lm@lm.gov.lv

Zināšanai: **Valsts bērnu tiesību
aizsardzības inspekcija**
pasts@bti.gov.lv

Par bāriņtiesas pilnvarojumu audžuģimenei

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punktu viena no tiesībsarga funkcijām ir atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu.

[1] Bāriņtiesai ir pienākums pārstāvēt audžuģimenē ievietota bērna personiskās un mantiskās intereses un tiesības¹. Bāriņtiesa, izvērtējot bērna intereses un audžuģimenes vai specializētās audžuģimenes prasmes un zināšanas, var uzdot audžuģimenei vai specializētajai audžuģimenei pārstāvēt bērna atsevišķās personiskās un mantiskās intereses un tiesības. Pilnvarojums neatbrīvo bāriņtiesu no noteiktās atbildības par bērna interešu un tiesību aizstāvību.²

Bāriņtiesas priekšsēdētājs pilnvaro bāriņtiesas locekļus un citus darbiniekus pārstāvībai administratīvajās iestādēs un tiesā.³

Bāriņtiesu likuma 48. panta pirmajā daļā noteikts, ka bāriņtiesa lietas izskata un lēmumus pieņem koleģiāli bāriņtiesas sēdē. Savukārt vienpersonisku lēmumu bāriņtiesas priekšsēdētājs, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieks vai bāriņtiesas loceklis var pieņemt saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 23. pantā noteikto tikai tādos gadījumos, ja bērna dzīvība un veselība ir apdraudēta.

Tiesībsargs, izskatot personas iesniegumu par ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu mantisko tiesību aizsardzību, lūdza bankām (AS “Swedbank”, AS “SEB banka” un AS “Citadele banka”) sniegt informāciju par bankas konta atvēršanu bērnam apgādnieka

¹ Bāriņtiesu likuma 17. panta 10. punkts.

² Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr. 354 “Audžuģimenes noteikumi” 75. punkts.

³ Bāriņtiesu likuma 47. panta 3. punkts.

zaudējuma pensijas izmaksai, ja bērns ir ārpusģimenes aprūpē pēc vecāku lūguma tāpēc, ka viņi slimības dēļ nevar bērnu aprūpēt. No saņemtajām atbildēm secināms, ka bankām ir atšķirīgi viedokļi un nosacījumi, kādiem jāizpildās, lai bērnam tiktu atvērts bankas konts.

AS "Swedbank" norāda⁴, ka kontu bērnam ir tiesīgs atvērt bāriņtiesas vai audžuģimenes pārstāvis. Abos gadījumos jāuzrāda bāriņtiesas lēmums par atsevišķu uzticēto darbību, tajā skaitā par mantisko interešu pārstāvības veikšanu bērna vārdā un interesēs. Bāriņtiesu lēmumos ir jābūt informācijai par konkrētu personu, kura ir tiesīga pārstāvēt bērna mantiskās intereses un atvērt bērnam kontu situācijās, kad:

- 1) bērna mantisko interešu pārstāvību realizē bāriņtiesa. Gadījumā, ja šīs darbības veiks nevis bāriņtiesas priekšsēdētājs, bet cits bāriņtiesas pārstāvis, bāriņtiesai jānorāda konkrētā persona;
- 2) bērns ir ievietots audžuģimenē, un bāriņtiesa vēlas deleģēt audžuģimenes pārstāvim veikt konkrētas darbības mantisko interešu pārstāvēšanai.

AS "Swedbank" norāda⁵, ka ar pilnvarojumu saprot attiecīgu funkciju deleģēšanu bērna atsevišķu personisko un mantisko interešu pārstāvēšanai. Ņemot vērā, ka vienpersonisko lēmumu ar pieņemti tikai tādās situācijās, kad bērna turpmākā atrašanās ģimenē var apdraudēt viņa veselību vai dzīvību, kā arī, ņemot vērā, ka bāriņtiesas priekšsēdētāja uzdevumos ietilpst pilnvaru izsniegšana tikai bāriņtiesas darbiniekiem pārstāvībai administratīvajās iestādēs un tiesā, tiek secināts, ka audžuģimenē ievietota bērna mantisko interešu un tiesību pārstāvēšanai nepieciešams bāriņtiesas sēdē koleģiāli pieņemts lēmums.

Praksē bāriņtiesas priekšsēdētājs (nevis bāriņtiesa koleģiāli) izsniedz pilnvaru audžuģimenei, kurā ievietots bērns. Audžuģimenes tiek pilnvarotas pārstāvēt bērna tiesības un intereses izglītības un ārstniecības iestādēs. Uz bāriņtiesas pilnvarojuma pamata audžuģimene īsteno bērna ikdienas vajadzības sadarbībā ar izglītības iestādēm, veselības aprūpes speciālistiem u.c. Tiek izsniegtas pilnvaras arī plašākā pilnvarojuma apjomā – šķērsot Latvijas Republikas robežu, kārtot formalitātes pases saņemšanai, pārstāvēt bērnu kriminālprocesā, u.c.

[2] Tiesībsargs lūdz⁶ Tieslietu ministriju sniegt viedokli par bāriņtiesas priekšsēdētāja kompetenci izsniegt audžuģimenei pilnvaru saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto un AS "Swedbank" pausto.

Tieslietu ministrija sniegusi viedokli⁷ norādot, ka tiesību normās nav nepārprotami norādīts, ka bāriņtiesa lemj par uzdevuma došanu audžuģimenei vai bāriņtiesas loceklim pārstāvēt bērna atsevišķās personiskās un mantiskās intereses un tiesības.

Bāriņtiesu likuma 46. pantā noteikti bāriņtiesas priekšsēdētāja pienākumi, bet šā likuma 47. pantā – bāriņtiesas priekšsēdētāja uzdevumi. Nevienā no iepriekš minētajām vai citām bāriņtiesu darbību regulējošām tiesību normām nav noteikts tiešs bāriņtiesas priekšsēdētāja pienākums vai uzdevums pilnvarot audžuģimeni vai bāriņtiesas locekli pārstāvēt audžuģimenē ievietota bērna atsevišķās personiskās vai mantiskās intereses. Bāriņtiesas likuma regulējums, nosakot bāriņtiesas priekšsēdētāja pienākumus un uzdevumus, Tieslietu ministrijas ieskatā attiecināms uz iestādes vadītāja

⁴ AS "Swedbank" 2020. gada 20. janvāra vēstule Nr. A08.04-03/SWBL-1197.

⁵ AS "Swedbank" 2020. gada 20. janvāra vēstule Nr. A08.04-03/SWBL-1197.

⁶ Tiesībsarga 2020. gada 7. februāra vēstule Nr. 6-1/97.

⁷ Tieslietu ministrijas 2020. gada 9. marta vēstule Nr. 1-17/835.

administratīvajām funkcijām, nodrošinot, ka iestāde darbojas atbilstoši kompetencei un spēj realizēt tiesību aktos noteiktos uzdevumus.

Lai pilnvarotu audžuģimeni vai bāriņtiesas locekli pārstāvēt audžuģimenē ievietota bērna atsevišķas personiskās vai mantiskās intereses, Tieslietu ministrijas ieskatā nepieciešams koleģiāls bāriņtiesas lēmums. Tādējādi ar attiecīgu lēmumu bāriņtiesa daļu savu kā koleģiālās institūcijas pilnvaru nodod attiecīgi audžuģimenei vai bāriņtiesas loceklim.

Tieslietu ministrija norāda, ka situāciju sarežģī civiltiesisko attiecību, kas nosaka bērna personisko un mantisko tiesību un interešu nodrošināšanu un aizsardzību, ciešā saistība ar publiski tiesiskajām attiecībām, kas regulē bāriņtiesas kā iestādes darbību. Ņemot vērā, ka attiecībā uz publiskai personai, t.i., bāriņtiesai, veicamajām darbībām pilnvarojumam ir jābūt norādītam ārējā tiesību aktā, bāriņtiesas pilnvarojumu, uzdodot audžuģimenei vai bāriņtiesas loceklim veikt konkrētas darbības audžuģimenē ievietota bērna tiesību aizsardzībai, nav pamata uzskatīt par civiltiesisku pilnvarojumu. Ievērojot minēto, tikai tāds pilnvarojums, kas izsniegts bāriņtiesas lēmuma formā, ir uzskatāms par iestādes gribas izteikuma, kuram ir tiesiska nozīme, apstiprinājumu.

Tieslietu ministrija atzīmē, ka pilnvarojuma sniegšana audžuģimenei vai bāriņtiesas loceklim bāriņtiesas lēmuma formā ir samērā smagnējs un laikietilpīgs process. Tieslietu ministrijas ieskatā situācijas risinājums rodams, izvērtējot nepieciešamību grozīt bāriņtiesu darbību regulējošos tiesību aktus, lai ārējā normatīvajā aktā paredzētu citu veidu audžuģimenes vai bāriņtiesas locekļa pilnvarošanai pārstāvēt audžuģimenē ievietota bērna atsevišķas personiskās un mantiskās tiesības un intereses, savlaicīgi nodrošinot darbību veikšanu audžuģimenē ievietota bērna tiesību un labāko interešu aizsardzībai.

Izvērtējot kredītiestāžu sniegto informāciju un Tieslietu ministrijas pausto viedokli, secināms, ka ir konstatējami trūkumi tiesību aktos, kas nosaka bāriņtiesas pilnvarojuma izsniegšanu audžuģimenei vai citai personai veikt noteiktas darbības audžuģimenē ievietota bērna personisko un mantisko tiesību aizsardzībai, kā arī to piemērošanā.

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 3. punktā noteikto, ka Tiesībsarga birojs iesniedz priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu, aicinu Labklājības ministriju novērst trūkumus tiesiskajā regulējumā. Vienlaikus aicinu izvērtēt un izanalizēt esošo tiesisko regulējumu un tā piemērošanu praksē. Vai normatīvajos aktos noteiktais, ka bāriņtiesa ir audžuģimenē ievietotā bērna juridiskais pārstāvis, nav vērtējams kā formāls, ja bāriņtiesas savu funkciju izpildei vairākumā gadījumu pilnvaro audžuģimeni, pat pārstāvēt bērnu kā cietušo kriminālprocesā. Aicinu izvērtēt nepieciešamību veikt izmaiņas normatīvajos aktos bāriņtiesas un audžuģimenes pienākumu sadalē, nodrošinot audžuģimenē ievietotā bērna tiesību un interešu nodrošināšanu.

Lūdzu līdz **2020. gada 29. maijam** sniegt informāciju par paveikto un plānoto.

Tiesībsarga pilnvarojumā
Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Laila Grāvere

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu